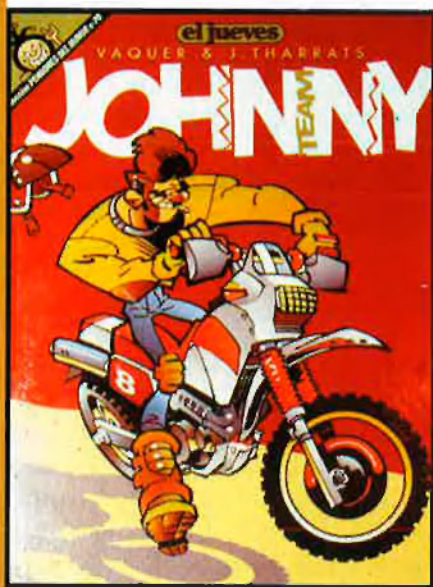

Des dels seus inicis, en plena dictadura, el còmic balear ha anat superant les estretors de la marginalitat.

Un article de
Miquel Seguí Aznar.

El tebeo a les Balears

La història del còmic mallorquí és recent. S'inicia entre les acaballes del franquisme i l'inici de la transició. És el moment en el qual un grup divers de dibuixants comença a treballar a l'illa. Un nombre reduït de dibuixants, si es compara amb l'elevat índex d'artistes plàstics que resideix avui a Mallorca. A pesar del caràcter minoritari, alguns dibuixants aconseguiran posteriorment fer-se un nom fora de les fronteres illenques i situar-se entre les figures més destacades del país, i fins i tot a l'estranger.

A pesar d'aquests inicis esmentats, cal demanar-se si hi ha antecedents. Consultant la bibliografia sobre còmic espanyol, com per exemple el documentat llibre d'Antonio Martín *Historia del còmic español: 1875-1939* (1978), comprovam que no. Que no hi ha referències a les Illes, ni de dibuixants ni de guionistes, excepte les que es refereixen al menorquí Benjam, que treballà a Barcelona i que va crear la popular història de la Família Ulises. Com ell, d'altres figures aïllades es van veure obligades a cercar feina a la península. Altres casos eren els que s'instal·laven a Mallorca, procedents de la península. Com el català Salvador Bonastre Romeu (Barcelona, 1873 - Palma, 1946), que compaginà el dibuix decoratiu i publicitari amb l'humorístic i les caricatures; aquestes últimes sobretot en el període de 1921 a 1936, en les quals s'aprecia la influència dels corrents avantguardistes. Per aquest motiu va rebre el suport local dels innovadors de la crítica d'art de Mallorca: Joan Alomar, Miquel Àngel Colomar i Ernest M. Dethorey.

Tampoc no es pot parlar a Mallorca d'una producció autòctona d'aleluies, publicacions que es poden considerar, pel seu caràcter seqüencial i narratiu i

per la seva difusió massiva sobre suport de paper, com l'àmbit de la prehistòria del còmic. Les aleluies, en la seva major part, procedeixen de la península -Barcelona, València i Madrid-, ciutats considerades com els principals centres editors d'aquest tipus de publicació en la segona meitat del segle XIX. Únicament es pot parlar de producció local en relació amb les auques: estampacions sobre paper realitzades amb matrius xilogràfiques per la Imprenta Guasp, que en l'actualitat són estudiades per Miquela Forteza i que, en realitat, per les seves característiques, poca relació tenen amb el còmic.

Recentment Francisca Lladó Pol, especialista en el món del còmic, presentà una interessant comunicació sobre la il·lustració i l'humor gràfic en les revistes falangistes de Mallorca. Fa referència a unes revistes publicades a Mallorca entorn de Falange, com són *Aquí Estamos*, *Firmes*, *Falange*, *El Vanguardista*. Encara que hi trobam sobretot fotografies, il·lustracions, caricatures i acudits, comencen a aparèixer-hi còmics o historietes molt simples, entre les quals destaca la col·laboració d'il·lustradors i dibuixants com Mallo, Xam, Oppisso, Valeriano, Palmer i Garau, "Pascualito".

Menys censura, més paper. La disminució progressiva de la censura permet que apareguin noves revistes. Sobretot, és clar, amb la fi de la dictadura. Apareixen noves revistes d'àmbit estatal i, també, s'obre la possibilitat de conèixer còmic fet a l'estranger. La revista *Star* (1974-1980), editada a Barcelona, i les publicacions de les editorials *Fundamentos* i *Pastanaga Edicions* introduïren a Espanya el còmic *underground* nord-americà que tant influiria en les generacions de joves ninotaires.

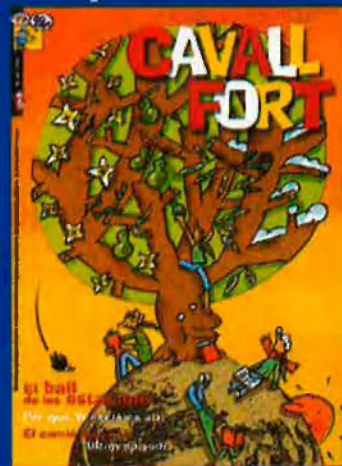
CAVALL FORT

Planes plenes d'imaginació

L'obra inicial del català Max (Francesc Capdevila) i del mallorquí Pere Joan –avui residents a Mallorca– mostra de manera clara les repercussions d'aquesta tendència, en els *fanzines* –*Baladas urbanas* o *Muérdago*–, fets a Barcelona, on tot dos vivien en aquella època, i en les seves primeres col·laboracions en la ja citada *Star*. Rafel Vaquer, també a Barcelona, comença a dibuixar per a la revista *Barrabàs* i amb l'editorial Bruquera, i el 1977 entra a l'Equip Butifarra –fundat per la revista del mateix nom–, i, ja amb editora pròpia, publica en 1982 *Cul de Sac* –corrosiva revista setmanal en català–, on per primer cop apareix Johnny Roqueta.

En un moment en el qual a Mallorca no existien revistes especialitzades, una de les experiències més interessants del còmic maginal dels anys setanta, realitzat a l'Institut d'Ensenyament Mitjà de Manacor, és *Els Burot Còmics*, en el qual es narra la història de Granerman, personatge que recordava els superherois de còmic *urderground* nord-americà. Aquest còmic va néixer el 1976 a iniciativa del professor de dibuix Miquel Trias, amb la col·laboració d'estudiants que apareixen com a protagonistes de les històries; es va publicar fins el 1979, amb interrupcions. A pesar de l'evident influència americana s'introdueix també com a novetat l'ingredient de procedència autòctona, així com la fesomia d'alguns nuclis urbans i, sobretot, la utilització del català en el llenguatge literari: textos diegètics, diàlegs i pensaments.

El 1976, coincidint amb "Ensenya2", exposició promoguda per Bartomeu Cabot, es distribuïren dos *fanzines* amb el títol *Los cinco mundos*, elaborats per un grup d'estudiants de BUP dels col·legis Sant Gaietà a Palma, tots ells nascuts el 1961. El primer (fet el 1975) era dibuixat per Enric Juncosa i Honorat-Joan Ruiz, la retolació era de Joan-Fèlix Sánchez i la direcció de Jaume Pujol. En el segon número, de 1976, l'equip era compost per Enric Juncosa, Miquel Llobera, Honorat-Joan Ruiz, Joan-Fèlix Sánchez, Jaume Pujol i Joan Carles Pujol. D'aquella exposició, Jaume Reus Morro ha escrit en el seu llibre *Art i conjuntura. La jove plàstica a Mallorca*

Teniu de 9 a 15 anys?
Cavall Fort és la vostra revista.

- Cada quinze dies hi trobareu còmic, contes, concursos, reportatges, entrevistes, propostes d'activitats, entreteniments...
- I sis cops l'any, El Tatano, el Cavall Fort dels petits.

La subscripció es pot fer:

☎ per telèfon: 932 186 220 - 932 186 566

☎ per fax: 932 176 100

✉ per correu electrònic: subscriptors@cavallfort.es

☑ a través del ServiCaixa

I a través del nostre web: www.cavallfort.es

Durant aquest any tots els nous subscriptors rebran, a més de la samarreta, el número antològic de còmic commemoratiu dels 40 anys

1970-1978 (1999), que proposava treure la narració de les vinyetes, amb la intenció de recrear en tres dimensions una ambientació a través dels personatges, textos, màquines, paisatges i d'altres elements típics de les històries de ciència-ficció dels còmics, integrant també la música de fons per tal de crear un clímax adequat.

L'aparició de noves revistes en el panorama editorial espanyol, com *Totem* (1977), *El Víbora* (1979), *Creepy* (1979), *Cairo* (1981), *Madriz* (1983), *Complot* (1985), entre d'altres, des de les quals es promovien tendències diferents, va servir per aglutinar joves autors i per potenciar, a la vegada, el seu treball. Pere Joan i Max, vinculats a *El Víbora* i a *Cairo*, s'anaren allunyant de l'*underground* per evolucionar estilísticament cap a la denominada línia clara, si bé amb un tractament molt peculiar. També en la línia clara s'enquadra l'estil de Beltrán Navas, en les seves col·laboracions per a *El Víbora* i *Complot*. Amb un dibuix menys avantguardista, si bé no de menor qualitat, Marc Mateu divulgà les seves històries a *Cavall Fort*, *Creepy*, *Zona 84* i *Más Madeira*. Tatum, amb el seu peculiar estil, publicà a *Cairo*, *El Víbora* i *Metropol*. Mentre que Bartomeu Seguí va estar vinculat a *Madriz* i després també col·laborà a *El Víbora* i *Complot*. L'argentí Guillermo Mordillo Menéndez, il·lustrador i autor de films de dibuixos animats, que fixà la seva residència a Calvià (Mallorca), col·laborà amb setmanaris i diaris d'àmbit estatal com *La Vanguardia* i *El País*, mentre que el madrileny Luis Bermejo, instal·lat a Mallorca des de 1954, si bé treballà per a

editorials de la península i de l'estranger, no es va mantenir al marge dels ambients locals.

Amb la intenció de potenciar i servir de plataforma de llançament a nous autors i dibuixants que treballen a l'illa, sorgeix el 1984 *Entrance*, que es definia com "revista fanzine alternativa de còmics e ilustración". Hi col·laboraren Jesús García Marín, Miquel Aguiló, Xisco Calafell, Bitó, Joan Ribas, Toni Garcías i Beltrán Navas i Bermejo, entre d'altres. Un any abans, s'havia editat a Manacor *Llunari*. *Revista imaginària*, seguida en els anys següents per nombroses publicacions semblants, editades en altres indrets de les Illes

Un nou àmbit. Amb la popularitat que adquireix durant la dècada dels vuitanta, tant institucions públiques com privades aprofiten el còmic amb finalitats didàctiques i educatives, per difondre monuments més representatius entre els infants (edicions de La Caixa), per explicar la història de Balears (de l'Equip Butifarra, editat per la Caixa de Balears Sa Nostra) o, fins i tot, per donar a conèixer el nou Pla General d'Ordenació Urbana de Palma (l'Ajuntament). Recentment, Pere Joan ha col·laborat amb la Universitat de les Illes Balears en la seva campanya de normalització —"Treure la llengua"—, elaborant uns cartells, estructurats en vinyetes, per promoure l'ús del català.

L'auge del còmic a Balears el marca també una altra fita. El setembre de 1978, Leo Sainz obria a Palma la llibreria *Totem*, la primera especialitzada en còmic a les Illes, que posteriorment donaria entrada a d'altres com *Norma*, o *Gotham*, a través de les quals es canalitzà la difusió del còmic de la península, de l'estranger i la producció local.

En la història del còmic balear s'ha de ressenyar, finalment, l'existència de la "Setmana del Còmic" (1986-87-88), organitzada per l'Ajuntament socialista de Palma, sota la batllia de Ramon Aguiló i la Regidoria de Cultura de Nicolau Llaneres, que va ser coordinada per Marta Sierra i que va servir com a confirmació que el còmic havia deixat de ser una manifestació exclusivament per a mitjans de difusió molt marginals.

A la pàgina 60, portada d'un suplement especial de la revista *El Jueves*, dedicat íntegrament a la figura de Johnny Roqueta, el personatge ideat per Rafel Vaquer.

A l'esquerra, la Família Ulises, creada pel menorquí Marino Benejam, el més famós dibuixant de còmic de les Balears. Una vegada mort Franco, l'aparició de noves revistes en el panorama espanyol va servir perquè alguns autors il·lencs abandonessin l'estil *underground* i evolucionessin cap a la denominada línia clara. A sota *El Víbora*, nascuda el 1979, és un dels millors exemples d'aquest boom que va experimentar el còmic durant aquells anys.

